

Vrij denken sans frontières / Penser librement zonder grenzen

Openingspeech van rectoren C. Pauwels et Y. Englert

Sire, Sire

Dames en Heren Ministers-Presidenten, Staatssecretarissen en Ministers van Staat,

Excellenties en Dames en Heren Ambassadeurs,

Dames en Heren Senatoren en Afgevaardigden,

Dames en Heren Burgemeesters en Schepenen

Dames en Heren Hoogwaardigheidsbekleders,

Geachte Belgische en internationale Voorzitters en Rectoren,

Geachte partners uit België en van onze Europese Universitaire Allianties,

Beste Collega's,

Beste Studenten, Beste Alumni,

Beste Leden en Vrienden van onze Universitaire Gemeenschappen,

It takes two to tango

Dat komt goed uit, want we zijn met twee. En tegelijk zijn we met heel velen. Het is geweldig dat jullie hier allemaal zijn. Een verjaardag met zo veel volk, dat moet wel een heel bijzondere verjaardag zijn, en dat is het ook.

185 jaar geleden - de Arc de Triomphe bestond nog niet en België was nog maar 4 jaar oud - begon onze gemeenschappelijke geschiedenis met de oprichting van de Université Libre de Belgique. Die zou al snel de Université Libre de Bruxelles worden die we vandaag kennen.

Vijftig jaar geleden, na een politieke beslissing die moet geplaatst worden in de context van die tijd, werd de Vrije Universiteit Brussel geboren. Een belangrijke stap in de bevestiging van de Vlaamse cultuur en dynamiek.

Maar scheiden betekende niet dat we uit elkaar gingen. We begonnen een samenwerking tussen onze 2 instellingen die alleen maar gegroeid is. Vooral in de afgelopen jaren, waarin het een zeer nauwe samenwerking werd. Dat VUB en ULB hun verjaardag samen vieren, wat wij allemaal hier vandaag doen, is niet zonder belang. Onze universiteiten delen met elkaar niet alleen een geschiedenis, maar ook en vooral een gedeelde toekomstdroom. En die droom willen we met u delen. Een droom van dialoog en samenwerking. Een droom die grenzen overschrijdt. Een droom van grenzen die vervagen. Niet uit zichzelf, maar omdat we ze durven overschrijven.

Penser librement zonder grenzen – Vrij denken sans frontières.

Ons gezamenlijk verleden is op dat vlak een inspiratiebron. Een bron die nooit opdroogt en die we moeten koesteren. Als we ons 185- en 50-jarig bestaan

samen vieren, is het niet in de nostalgie van het verleden. Dat verleden maakt deel uit van onze geschiedenis, één waarvan we dynamiek en bestaansredenen moeten erkennen en niet ontkennen noch uitvergroten.

We vieren deze gemeenschappelijke verjaardag en deze 50 jaar intense samenwerking niet alleen omdat we trots zijn op onze universiteiten, maar ook omdat we trots zijn op onze stad, onze gemeenschappen en ons land.

In deze sombere dagen, waarin we vaak benadrukken wat niet werkt, wat ons scheidt, zeggen we: laten we van de gebeurtenis van vandaag gebruik maken om te vieren. Om te vieren wat ons samenbrengt, om te vieren wat ons verrijkt, om te vieren wat ons sterker maakt.

Wij houden van ons land, omdat het klein is en daardoor niemand bedreigt. Omdat het aandoenlijk is, genereus maar discreet, serieus maar feestelijk. Omdat het surrealistisch en brutaal is, vol tegenstrijdigheden, maar bovenal: omdat het een kruispunt van culturen is. We houden van ons land omdat het complex is maar net daardoor zo veel rijker. Tot slot, omdat het een vreedzame en goede plek is om te leven - ook al moeten we er voor waken dat het dit voor alle burgers ook zo blijft.

We houden van ons land. We houden van ons land dat op het kruispunt ligt van de Germaanse, Romaanse en Angelsaksische cultuur. Een land waar we het telkens weer eens raken over gemeenschappelijke oplossingen. En ja, ons land is ook complex, zoals alle grote uitdagingen complex zijn en zelden zonder samenwerking over grenzen heen op te lossen. Vandaag, meer dan ooit, moeten we onze verdeeldheid overstijgen, zonder er evenwel onze ogen voor te sluiten. Moeten we ons verenigen zonder onszelf in elkaar te verliezen, en moeten we samen creatieve gemeenschappelijke oplossingen zoeken.

We moeten de grenzen dus niet ontkennen, maar ze overschrijden. In alle richtingen. We houden (ook) van onze gemeenschappen, net omdat ze het mogelijk maken dat elke cultuur kan bestaan, dat elke cultuur zich kan ontwikkelen, en vooral ook dat culturen elkaar kunnen ontmoeten en wederzijds inspireren.

Wij houden van onze gemeenschappen, omdat ze Franstaligen, Nederlandstaligen of Duitstaligen aanzetten tot meer samenwerking, en dat ook doen met de vele gemeenschappen die dit land bevolken, al dan niet officieel - waarbij we niet mogen vergeten dat elk van ons tot meerdere gemeenschappen tegelijk behoort.

We houden van onze thuisbasis, want Bruxelles is Brussel en Brussel is Brussels. Hyperdivers, veeltalig en multicultureel biedt Brussel alles van een grote stad, een bruisende stad vol verrassingen, mogelijkheden en rijkdom, een living lab voor onze studenten en onze onderzoekers.

We houden van ons gewest, omdat Brussel ons als hoofdstad van Europa sterk internationaal verbindt, en deze internationale inbedding onze universiteiten de kans biedt zich te laten opmerken in een wereld waar het concept van grenzen en de manier waarop het wordt gebruikt het verdient in discussie te worden gesteld – “imagine there’s no countries”. En in ons Bussels gewest is het Belgisch compromis zonder twijfel een internationaal keurmerk geworden. We mogen best wat trotser zijn hier in Brussel op ons talent om compromissen te sluiten.

En ten slotte houden we ook van onze universiteiten. Uiteraard. Een vrije universiteit kunnen zijn, dat is tegelijk een fantastisch cadeau en een enorme verantwoordelijkheid. Iets kostbaars dat we moeten verdedigen, moeten koesteren en verder moeten ontwikkelen. Als vrije universiteit zijn we kwetsbaar maar hebben we tegelijk een ongelooflijke kracht.

Wij houden van onze universiteiten omdat ze samen, in Brussel maar ook in Vlaanderen en Wallonië, zoveel projecten, zoveel concrete acties ten dienste van de samenleving, zoveel mogelijkheden voor de emancipatie en opleiding van vrije en verantwoordelijke burgers hebben gecreëerd en nog steeds creëren. Omdat ze staan voor vrij en origineel onderzoek. Onze geschiedenis was er een van vooruitkijken, over de grenzen van de tijd, en vandaag is dat niet anders.

Maak niet de vergissing te denken dat deze liefdesverklaring schattig, naïef of gewoon chauvinistisch is. We zijn ons bewust van de beperkte schaal van ons land, van onze gemeenschappen, van onze gewesten en van onze universiteiten in de wereld. Een wereld die sterk veranderd is. Het universitaire speelveld is vandaag globaal. En, zoals in de cartoon van Pierre Kroll, naar aanleiding van de institutionele uitdagingen in ons land: we zijn, gezien vanuit China, een potloodstipje op een wit papier.

Om ervoor te zorgen dat onze versnippering geen handicap wordt, moeten we ons voortdurend aanpassen aan de wereld van vandaag zonder onze waarden te verloochenen, moeten we out of the box denken maar tegelijkertijd verbonden blijven met ons erfgoed, moeten we penser librement zonder grenzen. Vrij denken sans frontières. Onze universiteiten zien zich voor de taak geplaatst de steeds toenemende spanning tussen onderzoek en onderwijs te beheren, en het geavanceerde onderzoek van onze onderzoekers - dat zeker moet worden verdedigd - in lijn te brengen met een openheid voor onze studenten, die sociale vooruitgang willen. We zullen geen van beide verloochenen, in de overtuiging dat deze twee missies van de universiteit van fundamenteel belang zijn.

Régis Debray zei over grenzen dat ze, net als de geneeskunde, zowel een remedie als een vergif kunnen zijn. Voor ons moeten grenzen het beeld oproepen van een open zee, en niet van barrières, niet van muren waarachter men zich terugplooit. En is dat niet de kwintessens, de essentie van Dé Universiteit, waarvan de naam verwijst naar universaliteit, naar het altijd maar verder duwen van de grenzen van de kennis?

Deze grenzen van de kennis worden al 185 jaar door onze onderzoekers verlegd. Dit jaar vieren we de honderdste verjaardag van de Nobelprijs die in 1919 werd toegekend aan Jules Bordet, een van de vaders van de moderne immunologie. Bordet is uiteraard niet onze enige Nobelprijswinnaar. Vier van de zes Nobelprijzen die aan Belgen werden toegekend, werden uitgereikt aan onderzoekers van bij ons: François Englert, Ilya Prigogine, Albert Claude en dus ook Jules Bordet.

De vrijheid die deze onderzoekers in hun fundamenteel onderzoek genoten en die ook besloten ligt in ons motto van vrij onderzoek, heeft daar veel, zoniet alles mee te maken.

Voeg daar de 2 Nobelprijzen voor de Vrede aan toe, toegekend aan Henri la Fontaine en recentelijk aan Denis Mukwege, en je krijgt een lijst van 6 Nobelprijzen in ons 185-jarig bestaan. Een track record waar we terecht trots op mogen zijn.

Dépasser les frontières. Grenzen overschrijden.

Er is de grens tussen universiteit en samenleving.

Een universiteit doet wat ze moet doen: zorgen voor uitstekend academisch onderwijs en voor vernieuwend onderzoek. Dan moet je je soms kunnen afsluiten van de waan van de dag.

Wetenschappers hebben rust nodig. Dat veronderstelt onvermijdelijk een zekere grens tussen universiteit en samenleving.

Maar die grens mag nooit een kloof worden. Vandaag krijgen universiteiten het verwijt elitair en wereldvreemd te zijn. Meestal onterecht, soms, jammer genoeg, ook terecht. We hebben niet altijd voldoende oog voor de reële problemen waar mensen elke dag mee te maken hebben.

Als aanhangers van het vrij onderzoek, moeten we ook kritisch naar onszelf kijken. We moeten ons bewust zijn van onze eigen positie en onze privileges: als academici mogen we doen wat we graag doen en waar we ook goed in zijn. Is dat niet fantastisch?

Maar we moeten beseffen dat er inderdaad soms een kloof bestaat tussen datgene waar de maatschappij van wakker ligt, waar de mensen van wakker liggen en waar wij academici mee bezig zijn. Die kloof mag niet bestaan. We zijn er voor en door de samenleving.

Daarom leggen we nu symbolisch onze toga's af.

(De toga's worden afgelegd)

We zijn trots op onze toga's, maar door ze te dragen, bevestigen we ook het bestaan van een grens, een kloof die we vandaag de dag niet willen symboliseren. Onze plaats is en blijft naast elkaar en onder de burgers. Zonder grenzen en met absolute inzet en betrokkenheid.

Dépasser les frontières. Grenzen overschrijden.

We mogen nooit vergeten hoe moordend grenzen kunnen zijn wanneer we ze ondoordringbaar willen maken en er muren bouwen - of het nu gaat om het getto van Warschau, de Berlijnse Muur, of om de muren die vandaag de dag omhoogrijzen, in Palestina of Mexico.

Weet u, in 1989 toen de muur van Berlijn viel, waren er wereldwijd 15 dergelijke muren. Vandaag zijn het er 70. Of vijf keer zoveel!

Zelfs natuurlijke grenzen, zoals de Middellandse Zee, kunnen door menselijk cynisme plaatsen van lijden en dood worden.

Grenzen bepalen de levens van mensen. We denken aan de talloze wetenschappers, overal ter wereld, die vervolgd worden, gebroodroofd, gevangen gezet of die hun land hebben moeten ontvluchten. Niet iedereen houdt van wetenschappers en van hun inzichten. We denken hier in het bijzonder aan onze collega Ahmadreza Djalali, maar zeker niet aan hem alleen.

Dépasser les frontières. Grenzen overschrijden.

De ULB en de VUB hebben de afgelopen jaren gewerkt aan het overwinnen van de obstakels die door verschillende grenzen worden opgeworpen: taal, gemeenschap, administratieve regelgeving.

Dankzij deze gemeenschappelijke dynamiek hebben de ULB en de VUB de laatste jaren op Brusselse schaal kunnen groeien, innovatieve projecten kunnen lanceren en uitzonderlijke mogelijkheden gecreëerd waarvan we elk apart nooit hadden kunnen dromen.

Ziehier enkele voorbeelden:

(Video wordt afgespeeld)

Al deze prestaties waren alleen mogelijk dankzij de betrokkenheid en het uitstekende werk van al het personeel van onze twee universiteiten.

Geef ze een groot applaus, want het feest van deze dag is ook dat van hen!

Dames en Heren. VUB en ULB zijn koppelaars, met de lange tafel van weKonekt als symbool: aan onze tafel zijn velen welkom.

Voor de toekomst van de universiteiten én van de samenleving als geheel is het absoluut nodig om samen te werken over alle mogelijke grenzen heen.

De initiatieven van de ULB en van de VUB staan helemaal in het teken van zo'n samenwerking: samenwerking in het project van meertalige scholen, in artificiële intelligentie, in genterapie tegen kanker, om er maar enkele te noemen.

Maar onze samenwerking wordt niet gekenmerkt door een geest van exclusiviteit, maar door een van openheid.

Zo werkt de ULB samen met UMons voor de ontwikkeling van het project CampusUCharleroi, met het IHECS voor de oprichting van een grote School voor Journalistiek en Communicatie op de site van het Mediapark, met de Haute Ecole Ilya Prigogine op onze gemeenschappelijke campussen, en met de Stad Brussel voor een groot ziekenhuiscomplex van Europese omvang, het grootste Belgische complex.

De VUB werkt in Brussel nauw samen met onze associatiepartner Erasmushogeschool Brussel, in het Vlaams gewest ontwikkelen we onderzoekscampussen in Zellik en Gooik, en met onze alliantiepartner de UGent, hebben we de basis gelegd voor de eerste Engelstalige bachelor. Een bachelor in social sciences, die drie jaar geleden is gestart en meteen een groot succes was, zowel bij internationale studenten als studenten uit België die in het Engels willen studeren. Ook dit is grenzen overschrijden en de wereld dichterbij brengen.

In feite geven we gewoon voorrang aan samenwerking en solidariteit boven isolement en individualisme, iets wat ook besloten ligt in het motto van België.

Het academiejaar dat de ULB inzet, wordt het jaar van de talen, omdat we ons ervan bewust zijn dat het beheersen van talen, ongeacht de ontwikkelingen van de kunstmatige intelligentie, een essentieel communicatiemiddel is in de wereld van vandaag en morgen, en vooral een element van openheid voor cultuur en kennis van de ander. Schreef Heidegger niet dat "taal het huis van het zijn" is?

In deze context, en als we rekening houden met de studies over meertaligheid vanaf prille leeftijd, dan is het gewoon een evidentie dat je meertalige scholen moet hebben, en in een multiculturele en veeltalige stad als Brussel is dat niet alleen een evidentie, maar een prioriteit.

Ook hier werken de ULB en de VUB samen, en ook hier moeten we grenzen overschrijden om mee te gaan in de loop van de geschiedenis, de weg open te houden voor een ontmoeting tussen culturen.

Een geschiedenis van 50 en 185 jaar, dat vieren we vandaag.

En onze geschiedenis wordt in de toekomst geschreven. Elk van ons denkt en handelt met de toekomst van ons milieu in gedachten, met ambitieuze klimaatactieplannen en onze eigen strategische plannen. Aan ULB-kant kijken we naar de toekomst via de participatieve en globale opbouw van een strategisch plan, dat vandaag zijn laatste fase ingaat en ons zal helpen te ageren op de uitdagingen van morgen en de veranderingen die wereldwijd op ons afkomen. In deze context moeten we het avontuur van Europese allianties begrijpen en in perspectief plaatsen, dat zich voor ons, ULB en VUB, aftekent.

Inderdaad, onze beide universiteiten hebben in het kader van de Europese Universitaire Allianties een alliantie gesloten met nieuwe partners. Opmerkelijk is dat onze twee projecten, CIVIS voor ULB en EUTOPIA voor VUB, door de Europese Commissie zijn geselecteerd als behorend tot 17 pioniers, 17 allianties die geschiedenis zullen schrijven. De Europese Universitaire Allianties zullen een

grote impact hebben op de toekomst van de universiteiten in het algemeen en onze universiteiten in het bijzonder.

Vanmiddag is er in Brussel een ontmoeting geweest met onze twee allianties CIVIS en EUTOPIA.

Samen lanceren we een brainstorming over wat de Europese universiteiten kunnen worden en passen we zo in de logica van het delen van een reflectie die de Commissie wenst. Zoals Toni Morrison schreef: "All progress depends on the unreasonable man. I prefer not to adjust to my environment. I refuse the prison of I and I choose the open space of "we".

Wij danken onze collega's oprecht voor hun aanwezigheid vandaag. Het onderstreept het belang van wat we samen beginnen op te bouwen!

Onze openingsrede zou niet volledig zijn zonder een heldere boodschap aan onze huidige en toekomstige studenten, van hier en elders.

We zijn blij jullie te verwelkomen en onder jullie impuls onze beide universiteiten in de 21ste eeuw voort te sturen door ons onderwijssysteem te doen evolueren, de mobiliteit te stimuleren en de digitale wereld te integreren.

En vooral is het onze wens een respectvol gedrag te ontwikkelen in de relaties tussen leraar en leraar. Iedereen wint erbij, want zoals Abraham Lincoln zei: "As I would not be a slave, so I would not be a master. This expresses my ideas of democracy".

Sire,
Excellenties,
Dames en heren,
Beste studenten,

We zijn hier vandaag verzameld met meer dan 6000 mensen van de ULB en van de VUB, maar ook van veel andere instellingen, om dit uitzonderlijk feest te vieren. Ik hoop dat deze reünie slechts een eerste stap is naar vele momenten van samen delen, samenwerken en samen leren.

U hebt het begrepen, wij vieren vandaag de kracht van samenwerking... en van eendracht. En vandaag, meer dan ooit, viert de eendracht feest.

Sire, uw aanwezigheid eert ons en raakt ons oprecht.

Als u het toelaat, laten we nu eindigen met een lichte noot en de aanbeveling van de grote Louis Armstrong:

(Samen) *It takes two to tango !*

Caroline ? Yvon !